

# Stape, John – De vele levens van Joseph Conrad

## Een biografie

Atlas, 378 pagina's plus toelichting, registers en notenapparaat

Nadat ik – ik geef het toe, op een wat laat moment – aan het verzamelde werk van Joseph Conrad was begonnen, besloot ik op zoek te gaan naar een deugdelijke biografie van deze intrigerende Europeaan die werd geboren in 1857 en stierf in 1924. Ik kwam uit bij John Stape die wordt beschouwd als een kenner van de schrijver en zijn werk.

Nu ik deze biografie uit heb gelezen merk ik dat ik het meest onder de indruk was van de beschrijving van het leven van Joseph Conrad's ouders. Hun leven verliep ongelooflijk hectisch en tragisch, geboren in een tijd waarin individuen, zeker als ze politieke of nationalistische idealen koesterden, speelbal waren van grotere politieke en dictatoriale krachten. Zulke mensen raakten verzeild in een strijd die ze nooit konden winnen, waarin ze nooit overeind konden blijven. Het leven van de ouders van Joseph Conrad was een tragische en ontroerende geschiedenis en dat komt wellicht mede door de wat afstandelijke manier van beschrijven door John Stape.

Stape beschrijft het leven, of zoals hij het zelf formuleert de levens van Joseph Conrad in chronologische volgorde en dat lijkt mij een logische keuze. Hij laat ons zien hoe de jonge Conrad moeizaam zijn weg naar zelfstandigheid vindt en jarenlang niet buiten de morele en financiële steun van zijn oom kan. Ook die geschiedenis leidt tot ontroerende passages. Het is toch op zijn zachtst gezegd opmerkelijk dat deze oom

zich zo liefdevol over zijn neef ontfermt en hem gedurende heel zijn leven met raad en vooral ook geld terzijde staat.

Terloops maakt Stape melding van antisemitisme bij Conrad, een antisemitisme dat hij grof, maar ook oppervlakkig noemt. Maar Stape verzuim vervolgens voorbeelden van dat antisemitisme te geven en hij waagt zich ook niet aan een duiding van dat nare sentiment bij deze schrijver. Ik vind dat een biograaf zich er niet zo gemakkelijk van af kan maken. Hij moet over documenten beschikken waarin hij dat antisemitisme tegenkwam. Vertel ons er dan ook van. Waarom zwijgt hij hierover?

Wat opvalt in het leven van Conrad is een nooit eindigende combinatie van ziektes en aandoeningen bij alle gezinsleden (van jicht tot reuma, van depressies tot pleuritis, van hartaandoeningen tot longproblemen en zo voort, en zo voort) waar de biograaf soms wel erg letterlijk verslag van doet, het onvermogen van Conrad om zijn schrijfwerk te plannen en in te richten, zich aan deadlines te houden en zijn toezeggingen aan zijn uitgevers na te komen, en een constante stroom van bezoekers aan het gezin Conrad, zoveel dat het soms lastig is al die bezoekers meteen te kunnen plaatsen en soms lijken die grote aantallen bezoekers ook niet of nauwelijks iets toe te voegen aan het leven van de schrijver en tot slot een wanhopig stemmende en inderdaad nooit eindigende financiële puinhoop die Conrad ervan maakte, een eigenschap die hij doorgaf aan zijn oudste zoon.

Een fraai aforisme van Conrad wil ik hier niet onvermeld laten: De hele geschiedenis van de mensheid past op een vloeitje: ze werden geboren, ze leden, ze stierven. En zonder meer opmerkelijk was het oordeel van Joseph Conrad over de Amerikanen. Hij laat hen uitstralen: "Wij zullen de toon zetten voor alles: industrie, handel, wetgeving, journalistiek, kunst, politiek en religie, van Kaap Hoorn tot aan de baai van Smith en zelfs verder nog, mocht er op de Noordpool iets blijken te zijn wat het nemen waard is. En dan zullen we op ons gemak de afgelegen eilanden en continenten op

aarde kunnen innemen. We zullen de wereld besturen, of de wereld het wil of niet". Voorwaar, dat mag je een vooruitziende blik noemen.

Conrad stoorde zich enorm aan de Amerikaanse houding tijdens de Vredesconferentie van Versailles: "Amerikaanse bemoeienis met Europese zaken kan nooit goed zijn door de onbehouwenheid en de onkunde van die mensen, gesteund door groot materieel vermogen en een bewust besef van hun macht. Gelukkig hebben ze iets futiels en zullen ze daarom vermoedelijk minder gevaarlijk worden dan ze zouden kunnen zijn".

Alleen al om dit soort waarnemingen is deze biografie de moeite waard. Maar je vraagt je af, hoe futiel zou Conrad de Amerikanen vinden als hij werd geconfronteerd met George W. Bush en Donald Trump?

Ondanks dat ik deze biografie gretig las, heeft John Stape mij niet echt overtuigd. Hij beperkte zich al te zeer tot eindeloze opsommingen van lichamelijke en financiële bekommernissen, van eindeloze rijen bezoekers maar ik kan niet zeggen dat ik echt veel dichterbij Joseph Conrad kwam. Ik krijg het gevoel dat ik de schrijver beter leer kennen door zijn boeken te lezen dan dit boek óver de schrijver.

En ronduit teleurstellend is het gegeven dat Stape niet of nauwelijks ingaat op *Heart of Darkness*, uiteindelijk het werk waarom hij heden ten dage nog steeds wordt erkend en gelezen. Van alle werken vertelt Stape ons tot in den treure hoe moeizaam ze tot stand kwamen en hoe lang Conrad bleef schaven zonder er echt een eind aan te kunnen breien. Maar over *Heart of Darkness* worden we verder niets gewaar. Waarom formuleerde Conrad vaak in zulke vage bewoordingen, wat vond hij zelf van, hoe beoordeelde hij het kolonialisme en imperialisme? Wat maakt *Heart of Darkness* zo bijzonder en kreeg het boek bij de eerste publicatie al de cultstatus die het nu toch lijkt te hebben? We komen er niets over te weten. Maar Joseph Conrad blijft intrigeren.

Enno Nuy  
Augustus 2019